

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 18 mars 1915 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891, dels ock i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad*, Söderbergh, Trana, Gezelius, greve Lagerhjelke, Alexanderson, Dahl*, Tisell, Pettersson i Södertälje, Lindqvist i Stockholm, Pettersson i Bjälbo, Gustafsson i Örebro, Schotte, Borg och Svensson i Eskilstuna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 22 januari 1915 dagtecknad proposition, nr 9, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förhaft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen av herr *Lindley* i Stockholm (I: 66) och av herr *Thore* (II: 185).

Beträffande det närmare innehållet av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till den kungl. propositionen jämte de därvid fogade utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll.

Herr *Lindley* har i sin ovannämnda motion anfört:

»Väckt fråga om sjöfolkets rätt till obehindrad avmönstring har av riksdagen flera gånger avslagits, vadan det icke nu torde föreligga några större utsikter att vinna godkännande för ett dylikt yrkande. Detta vore emellertid den bästa och mest konsekventa lösningen av detta spörsmål, som ovillkorligen måste återupprepas tills att frågan blivit löst på grundvalen av individuell frihet för alla medborgare att fritt få bestämma över sin egen arbetskraft.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 9 saml. 14 häft. (Nr 17.)

Då undertecknad icke nu har återupptagit sin flera gånger förut väckta motion, så beror det på, att jag först ville invänta antagandet av det inför den lagstiftande församlingen i Amerikas Förenta stater vilande lagförslaget om fullständig frihet för amerikanska sjömän att få lämna sina fartyg i utländska hamnar och därav följande frihet för svenska sjömän att få lämna sina fartyg i amerikanska hamnar. Antages denna lag, som med visshet kan förutses, enär såväl senatens som representanternas hus ha uttalat sig för denna reform, så komma våra sjölagsbestämmelser i ett löjligt motsatsförhållande till de moderna lagstiftningsprinciperna och måste då förr eller senare ändras för att åt svensk sjöfart kunna behålla ett tillräckligt antal kvalificerade sjömän.

Det måste nämligen alltid framstå såsom en stor klassorättvisa att en viss yrkesgrupp med lagligt våld kan släpas till sitt arbete eller såsom under nu pågående krig till — döden. Det oberättigade häri borde framstå helt klart och tydligt för envar, och därför tycks man nu vara böjd att i ringa mån ändra detta bedrövliga förhållande genom att borttaga dess mest iögonfallande yttringar av hänsynslöshet.

Kungl. Maj:t har till detta ändamål i sin proposition nr 9 föreslagit en sådan förändring av 85 § sjölagen, att sjöman skall äga rätt att erhålla entledigande även vid minfara. Därmed är emellertid icke ens livssäkerheten fullkomligt säkerställd, ty även andra lika stora faror kunna hota sjömannens liv och säkerhet, utan att han har möjlighet att undandraga sig desamma genom att få avmönstra.

Så t. ex. kan en sjöman bli påmönstrad å sjögående prämar, flytdockor eller liknande farkoster och inrättningar, avsedda att bogseras till destinationsorten, men vilka i svårt väder ibland måste kastas i drift med risk av undergång för de ombordvarande. Även om sjömannen själv vid närmare eftersinnande finner faran för stor, äger han likväl icke rätt att fordra avmönstring, utan måste kvarstanna och ikläda sig den härmed förbundna risken.

Lagändringsförslaget innehåller icke heller någon rätt för sjöman att erhålla entledigande i sådana fall, där ett fartyg destineras till en hamn eller ort där pest eller annan smittosam sjukdom grasserar. Det är ingalunda säkert att sjömannen vid mönstringstillfället hade den ringaste kunskap om en så pass farlig destinationsort, men likväl kan han med lagens tillhjälp tvingas att sätta sitt liv på spel, kanske i syfte att inhösta en högre frakt än vad som annars skulle bliva fallet.

Skall en partiell ändring vidtagas borde man väl även medtaga dylika fall till skydd för underordnades liv och säkerhet.

Huruvida denna av mig påyrkade utvidgning lämpligast bör införas

i paragrafen genom insättande av ett nytt stycke eller införas i nu föreslagna text genom inflikande av vissa ord, anser jag lämpligast böra överlämnas åt lagutskottets prövning.

Undertecknad får emellertid med stöd av vad ovan framhållits hemställa att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 9 måtte besluta sådan ändring i 85 § sjölagen att, utöver vad i propositionen föreslagits, genom paragrafens avfattning måtte tillgodoses även de av mig framförda och andra liknande önskemål.»

Herr *Thore* har i sin ovanberörda motion anfört:

»I Kungl. Maj:ts till innevarande års riksdag avlätna proposition nr 9 föreslås en sådan ändring i 85 § av gällande sjölag, att sjöman på grund av minfara under vissa förutsättningar äger rätt till entledigande.

Mot lagförslaget torde intet i princip vara att invända. Ifrågavarande paragraf, sådan den nu lyder, medför rätt till entledigande, då uppbringningsfara föreligger; tydligen bör även då den, som det visat sig, långt större minfaran medföra samma rätt. Rättsprincipen är i båda fallen den, att om en sjöman ingått ett hyresavtal under förutsättning att endast vanlig yrkesfara förelåg, men ytterligare fara sedermera tillstött, sjömannen bör lämnas rätt att själv bestämma, huruvida och under vilka villkor, han vill fortsätta sin tjänst ombord.

Ehuru sålunda principen för lagändringen måste anses vara riktig, må emellertid framhållas, att som lagförslaget är formulerat och i betraktande av den situation som för närvarande föreligger till sjöss, lagändringen för landet kan medföra vittgående och skadliga konsekvenser.

Den minfara, som under pågående krigs första skede förefanns å vissa mera begränsade sjöområden, har numera spritt sig till stora delar av de hav i norra Europa, varöver våra viktigare sjörouter gå. Farorna ha givit upphov till krigsförsäkring för fartygen och deras besättningar samt höjda löneförmåner för de senare. I de för närvarande gällande löneavtalen innefattas alltså viss minrisk. Skulle i något eller några fall sådan risk icke behörigen vara täckt, bör sjömannen givetvis äga rätt till entledigande. Har däremot vid hyresavtalets ingående — och här allaredan beaktad — förhandenvarande uppbringningsrisk eller minrisk icke förmerats, alltså ny eller ökad fara icke tillkommit, bör, enligt mitt förmenande, sjömannen hållas till sitt avtal. En annan uppfattning, nämligen att en sjöman äger ovillkorlig rätt till avmönstring, blott minfara kan påvisas, ehuru väl ingen ökad fara föreligger, måste tydligen leda därhän, att tjänsteavtalet med fartygsbesättningen blir så gott som värdelöst. Trafiksvårigheterna till sjöss, alla redan nu betydande, komma härigenom att ökas, vilket slutligen kan leda därhän, att viktiga export- och importrouter måste nedläggas.

Det må därjämte framhållas, att om även den minfara, som är beaktad i gällande hyresavtal, lämnar ovillkorlig rätt till entledigande, värnpliktigt sjöfolk, då fartyget befinner sig i utrikes ort, i stor utsträckning kunna tilltvinga sig avmönstring, samt att härigenom och eljest under åberopande av minfara så omfattande avmönstringar i utländska hamnar kunna ifrågakomma, att fartygets återvändande till svenskt farvatten äventyras.

På grund av vad ovan anförts, får jag värdsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta, att följande tillägg göres till den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891:

Uppbringningsfara eller minfara, allaredan genom särskild gottgörelse beaktad vid hyresavtalets ingående, må icke åberopas som skäl för entledigande.

Är annan lagtext med samma innehåll att föredraga, överlämnas åt lagutskottet formuleringen härav.»

*Utskottets
yttrande.*

Såsom framgår av det utdrag av statsrådsprotokollet, som bifogats förevarande proposition, har den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i 85 § sjölagen föranletts av en skrivelse från kommerskollegium, vari framhållits önskvärdheten av att sjölagens bestämmelser om rätt för sjöman att påfordra avmönstring måtte utsträckas att gälla jämväl vid inträffande minfara. Kollegium funne ett stadgande härom stå i full inre överensstämmelse med sjölagens bestämmelser om hyresavtal; och kollegium erinrade härutinnan därom, att enligt ovannämnda lagrum fara för uppbringning under vissa angivna förutsättningar giver sjöman rätt att erhalla entledigande.

Vid ärendets föredragning inför Konungen i statsrådet anförde chefen för justitiedepartementet, efter lämnad redogörelse för tillkomsten av gällande bestämmelser i 85 § andra stycket sjölagen, följande:

»Den fara för sjöfolket, som föranledes därav att ett fartyg är utsatt för sammanstötning med utlagda minor, är utan tvivel ej blott jämförlig med utan väsentligt större än den, som följer av risken för fartygs uppbringning. Det synes därför vara ett fullt befogat anspråk, att sjöman vid minfara skall åtnjuta samma rätt till entledigande, som är honom tillerkänd vid fara för uppbringning. Huruvida i saknad av särskilt stadgande dylik rätt tillkommer sjöman på grund av allmänna rättsregler, är i hög grad ovisst. Den nuvarande bestämmelsen i 85 § andra stycket upptogs, såsom jag nyss nämnt, i sjölagen med hänsyn därtill att ett uttryckligt medgivande i lag ansågs erforderligt för att sjöman skulle äga undandraga sig uppfyllande av tjänsteavtalet, och den omständigheten, att

sålunda ett fall av krigsfara uttryckligen reglerats, medför ökad svårighet att för andra, liknande fall tillämpa allmänna rättsgrundsatser. Vid tiden för sjölagens tillkomst fanns ej någon anledning att i detta sammanhang fästa avseende vid minfara. Att nu, under helt ändrade förhållanden, ett stadgande om rätt till entledigande på grund av sådan fara intages i lagen, måste anses påkallat av ett verkligt behov.

Vid den omarbetning av 85 § andra stycket sjölagen, som av nämnda anledning synes böra vidtagas, torde även en annan synpunkt förtjäna beaktande. Enligt den nuvarande lydelsen, som förutsätter att krig 'utbryter', torde rätt till entledigande knappast vara medgiven i annat fall än då hyresavtalet ingåtts före krigets början. En så sträng begränsning lär emellertid icke överensstämma med stadgandets syfte. Även under ett pågående krig kan på grund av ändrade förhållanden sådan ökning av faran för sjöfarten inträda, att det icke kan vara skäligt att framtvinga fullgörande av ett hyresavtal, som slutits visserligen efter krigets utbrott men innan förändringen inträffade. Så är händelsen, om det farvatten, resan skall avse, vid tiden för hyresavtalets ingående varit oberört av kriget men sedermera indragits i krigsskådeplatsen genom fientliga operationer eller minors utläggande. En dylik ändring av förhållandena under krig synes i fråga om inverkan på hyresavtalets giltighet böra likställas med krigs utbrott.

För att ändamålet med den ifrågasatta lagändringen skall vinnas även med hänsyn till det nuvarande krigstillståndet, måste den föreslagna lagen erhålla tillämpning jämväl beträffande avtal, som ingåtts före dess ikraftträdande, och någon betänklighet häremot torde icke böra möta.

Enligt nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet utarbeta ett förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.»

I likhet med chefen för justitiedepartementet finner utskottet det vara riktigt, att sjöman vid minfara åtnjuter samma rätt till entledigande, som tillkommer honom vid fara för uppbringning. Då det, såsom departementschefen framhållit, är ovisst, huruvida sjöman äger dylik rätt på grund av allmänna rättsregler, torde det vara erforderligt, att bestämmelse härom intages i lagen. Med minfara bör uppenbarligen jämföras annan fara, som uppkommer till följd av det sätt, varå i ett modernt sjökrig sprängämnen komma till användning, exempelvis fara för torpedering. Utskottet har ansett sig böra i lagtexten giva ett uttryck häråt genom att i stället för ordet »minfara» använda uttrycket »min- eller torpedfara».

Utskottet finner sig icke i detta sammanhang kunna förorda, att

sjömans rätt att häva ingånget hyresavtal utsträcker jämväl till sådana fall, som i herr Lindleys motion beröras. Huruvida en dylik, mera genomgripande ändring av de grunder, varpå gällande lagbestämmelser om hyresavtal vila, må vara påkallad och lämplig, lär icke kunna bedömas, innan en omfattande utredning därutinnan föregått, och synes under alla förhållanden icke böra ifrågasättas med mindre förhandlingar inledas med de övriga skandinaviska länderna om gemensamma lagstiftningsåtgärder, så att icke den enhetlighet inom sjörätten, som i ifrågavarande avseende råder mellan Sverige och dess båda grannländer, rubbas.

I herr Thores förevarande motion föreslås ett tillägg till Kungl. Maj:ts förslag i syfte att genom uttrycklig bestämmelse klargöra, att sjöman icke äger rätt att erhålla entledigande, därest den fara för uppbringning eller den minrisk, som åberopas såsom skäl för avmönstring, varit förhanden redan vid hyresavtalets avslutande och sålunda därvid beaktats. Utskottet finner emellertid även utan ett dylikt tillägg stadgandet vara klart därutinnan, att en viss redan vid hyresavtalets ingående veterligen förefintlig risk icke kan sedermera åberopas såsom skäl för avtalets brytande. Såväl av den föreslagna bestämmelsens avfattning och det sammanhang, vari den förekommer, som av departementschefens ovanintagna yttrande lär framgå, att de förhållanden, som medföra rätt till hyresavtals hävande, skola hava inträffat efter det avtalet ingåtts.

Kungl. Maj:ts förslag innehåller i olikhet med gällande lag uttrycklig bestämmelse därom, att rätt till avmönstring medgives ej allenast för det fall, att hyresavtalet ingåtts före krigets början, utan även då efter tidpunkten för avtalets ingående sådana ändrade förhållanden inträtt, som i fråga om inverkan på hyresavtalets giltighet böra likställas med krigsutbrott. Utskottet har icke funnit skäl till erinran emot vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit.

I samband med förevarande ärendes behandling har utskottet på förekommen anledning ansett det förtjäna påpekas, att den rätt för sjöman att påfordra avmönstring, varom i sjölagen stadgas, givetvis endast har avseende å det privaträttsliga förhållandet mellan redare och sjöman och således icke berör de tjänstbarheter i förhållande till staten, som med stöd av lagen den 24 maj 1895 angående skyldigheter för kommuner och enskilde att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov må kunna av sjöman utkrävas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade lagförslag icke

kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte med avslag å herrar Lindleys och Thores i ämnet väckta motioner för sin del antaga följande:

Lag

om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Häri genom förordnas, att 85 § i sjölagen den 12 juni 1891 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sjöman, som visar, att han kan få fartyg att föra, äge rätt att erhålla entledigande, om han utan ökad utgift för redaren sätter annan duglig karl i sitt ställe. Lag samma vare, där anställning såsom förste styrman eller ansvarsmaskinist erbjudes sjöman, som är förhyrd i ringare ställning.

Utbryter krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför *minfara*, eller inträda under krig sådana ändrade förhållanden, att enligt vad nu är sagt fara för uppbringning eller *minfara* uppstår, äge sjöman ock rätt att erhålla entledigande.

I de fall, nu äro nämnda, utgår hyran efter ty i 82 § sägs.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit

(Utskottets förslag.)

Häri genom förordnas, att 85 § i sjölagen den 12 juni 1891 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sjöman, som visar, att han kan få fartyg att föra, äge rätt att erhålla entledigande, om han utan ökad utgift för redaren sätter annan duglig karl i sitt ställe. Lag samme vare, där anställning såsom första styrman eller ansvarsmaskinist erbjudes sjöman, som är förhyrd i ringare ställning.

Utbryter krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför *min- eller torpedfara*, eller inträda under krig sådana ändrade förhållanden, att enligt vad nu är sagt fara för uppbringning eller *min- eller torpedfara* uppstår, äge sjöman ock rätt att erhålla entledigande.

I de fall, nu äro nämnda, utgår hyran efter ty i 82 § sägs.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

från trycket i Svensk författnings-
samling, samt äga tillämpning jäm-
väl där avtalet om anställning dess-
förinnan ingåtts.

från trycket i Svensk författnings-
samling, samt äga tillämpning jäm-
väl där avtalet om anställning dess-
förinnan ingåtts.

Stockholm den 18 mars 1915.

På laguskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.